

Synvärlden

Nr 4 2012

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Dövblindteamet i Västra Götaland, Lisa Hoflin-Bodebäck, Egle Öman och Kent Hedesström, på ForumVision, sid 8

Ipads som hjälpmedel, sid 12

Framgångsfaktorer, sid 6

Ges ut i samarbete mellan
Synskadades Riksförbund – SRF,
Föreningen För Synrehabilitering
– FFS och Specialpedagogiska
Skolmyndigheten, Resurscenter
syn i Stockholm och Örebro.

Redaktion:

Jan Wiklund, tel 08-39 92 98
Sune Olsson, tel 08-39 92 78
Lena Söderberg (ansv.utg)
tel 010-486 96 63

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

Fax:

08-39 93 22

e-post:

nyasynvarlden@srf.nu

2012 kommer Nya Synvärlden ut
med fyra nummer

Manusstopp

31 januari 2013

Tidningen kommer ut på svart-
skrift och daisy.

Adressändringar och nya
prenumerationer anmäls till
mia.karlsson@ffss.se.

OBS! För prenumeranter som vill
ha tidningen till hemadress krävs
uppgift om personnummer.

Skicka gärna ditt bidrag – artikel
eller annons – till tidningen på
epost. Redaktionen förbehåller sig
rätten att korta ner och redigera
insänt material. Annonser går
givetvis in obeskurna.

Artiklarna läggs dock oftast in
oredigerat och författaren ansvarar
själv för innehållet.

OBS att digitalbilder kräver hög
upplösning.

Redaktionen skickar ett varmt
tack till alla som medverkat med
material i detta nummer!

ISSN 1401-4742

Innehåll

Inledare	3
Landet runt	4
Pensionärer och yngre brukare på regionkonferens	4
Samlad SFI och rehabl	5
Kampanj för rätt till ledsagning	5
Framgångsfaktorer för arbete	6
Dövblindhet på ForumVisions tionde konferens	8
Överfullt med folk på Svensk Syn	11
Teknik	10
Smartphone är synskadevänlig	12
Ipaden i skolan	14
Utbildning	16
Ny utbildning för syn- och hörselinstruktörer	16
Magisteruppsats – ett redskap för verksamhetsutveckling	17
Nordisk master i Vision/Rehabilitation	19
Synutblickar	20
Norsk grundlighet	20
FFS-nytt	21
Från synfältet	23
Dags för en reklamkampanj!	23

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Lena Söderberg

tel 010-486 96 63, epost lena.soderberg@ffss.se

E-post: kansli@ffss.se

Webbsida: www.ffss.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffss.se och länken "bli medlem!". Fyll i
formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Synrehabiliteringen och utbildningen

Under en längre tid har medlemmar inom synskaderörelsen uttryckt farhågor över hur kompetensen ska kunna säkras i framtiden inom synrehabiliteringen. Kongressen 2010 antog målsättningen att synskadade ska ta makten över sina liv. Det är en bra målsättning för intressepolitiskt arbete. Men ska man som enskild synskadad kunna leva upp mot den målsättningen, så behövs ett kompetent stöd från rehabiliteringen.

Undersökningar visar att det inom de närmaste åren blir stora personalavgångar inom Landstingens syncentraler, Arbetsförmedlingens synspecialiser och även inom folkhögskolornas kursverksamheter. Många av den personal som av åldersskäl kommer att lämna rehabiliteringen har en hög kompetens. Samtidigt har de under det senaste året varit osäkert hur utbildningen av personal kommer att bli.

Glädjande är att politikerna påtalat vikten av att speciallärare inom skolan skall stärkas. Det innebär att Stockholms universitet bör få möjlighet att genomföra synlärarutbildning. Vi får hoppas att sådan utbildning kan starta nästa år.

Något motsvarande politiskt initiativ inom synrehabiliteringen saknas. SRF och representanter för rehabiliteringen

har utan framgång uppvaktat Sveriges kommuner och landsting, SKL, med förhoppning om stöd i utbildningsfrågan. Vi har också undersökt möjligheter att få en påbyggnadsutbildning kopplat till arbetsterapeututbildningen. Det har visat sig att det inte är en framkomlig väg.

Var kan personer som vill arbeta inom synrehabiliteringen utbilda sig och var kan Landsting, Arbetsförmedling, Folkhögskolor och företag fortbilda personal idag?

Stockholms universitet fortsätter med enskilda kurser, som kan ingå i en masterutbildning. I höst genomförs en baskurs om 7,5 hp med 13 deltagare.

Till våren planeras en kurs med motsvarande längd. 3 deltagare har påbörjat masterutbildning, som delvis förläggs till Norge.

I dagarna har vi fått glädjande besked att det finns stöd för att starta en nordisk masterutbildning. Nordic Master in Vision Rehabilitation. Mer information är att vänta.

Med stöd från ansvariga inom synrehabiliteringen har Härnösands kommun ansökt om att utbilda synrehabiliterare inom Yrkehögskolan. Utbildningen är planerad att starta augusti 2013 och pågå 2 år på distans (200 YH-poäng). Utbildningen är planerad för att svara mot det

praktiska arbetet inom synrehabiliteringen. Yrkehögskolan beslutar i frågan i jan 2013.

Med stöd av medel från Allmänna arvsfonden genomförs ett projekt med utbildning av syn-hörselinstruktörer under våren 2013 i Södertälje. Föreningen Sveriges Dövblinda ansvarar för projektet. Målet är att erbjuda kommuner att fortbilda personal som kan stödja synskadade, hörselskadade och dövblinda i hemsituationen.

Samhället förändras mot att bli alltmer synkrävande. På många områden kunde man tidigare räkna med personlig service. Utvecklingen går mot att individen ska kunna klara alltmer själv. Teknikutvecklingen är hisnande snabb och kravet på omställning och nyinlärande ökar. Om personer med synskada ska kunna leva ett aktivt liv och vara delaktiga, så ställer det stora krav på rehabiliteringen.

Man får hoppas att utbildningarna kommer att kunna ge den kompetens som synrehabiliteringen kommer att behöva.

Max Stålnacke
Socionom,
Medlem av SRF:s förbundsstyrelse

Pensionärer och yngre brukare på regionkonferens

Den 9-10 maj hade vi vår traditionella årliga regionkonferens. Det var Norrköping, Linköping, Jönköping, Visby och Kalmar som träffades i Västervik.

Vi träffas varje år för att bl.a. diskutera och utbyta erfarenheter. En viktig punkt vid dessa träffar är diskussionerna i yrkesgrupper. Det är en uppskattad programpunkt och hur mycket tid man än sätter av för detta så känns det som tiden blir för kort.

Programmet bestod även av en hel del föreläsningar av egen personal från syncentralen och brukare.

En stor del av våra brukare på syncentralerna är äldre personer, ca 75 % är över sextiofem år. Därför valde vi att bjuda in Åsa Johansson som är sjuksköterska och föreläste under rubriken "Vad händer vid demenssjukdom? Demens och bemötande".

Åsa arbetar i ett demensteam vid Västerviks sjukhus. Läkare, skötare och sjuksköterska arbetar tillsammans för att utreda, ställa diagnos, behandla och följa upp dessa patienter. Demens är ett samlingsnamn och diagnos för en rad symtom som orsakas av hjärnskador.

Hon poängterade hur viktigt det är att ställa rätt diagnos hos

Diskussion i yrkesgruppen

dess patienter. Hon drog parallellerna om vi ska utreda om en patient har t.ex. diabetes eller någon hjärt/kärlsjukdom? Detta tycker vi är en självklarhet men vi kanske inte är lika snabba på att ställa diagnos vid t.ex. "glömska" hos en äldre person. Hon poängterade att det är viktigt att reagera på förändring hos en person för att ställa diagnos och behandla där det går. En förändring som kanske liknar ett som vi tycker normalt åldrande skulle ju lika gärna kunna vara en hjärntumör. Åsa pratade mycket om bemötande av demenssjuka. En viktig uppgift som demensteamet har är också att ge anhörigutbildning. Mycket tänkvärd och uppskattad föreläsning av Åsa.

Av Marie Wallman Andersson, Åke Andersson (kassör i VFA) och Tina Hägglund fick vi en spännande berättelse om deras resa till Kenya med VFA. Vision For All är en ideell organisation som arbetar för att de mest behövande i världen. VFA samlar in glasögon i Sverige i samarbete med Lions. Glasögonen sorteras, rengörs och mäts upp. Innan glasögonen delas ut görs enklare synundersökningar på plats. Vi fick höra om deras spännande resa och deras upplevelse. Vi förstår ju vilken skillnad de kan göra för dessa människor.

Jonas Risell, vår datahandledare, berättade tillsammans med en brukare hur datorhan-

---

teringsprogrammet Guide kan underlätta för synsvaga och blinda. Brukaren, en av våra yngre tjejer, berättade hur hon hade lagt av med datorn nästan helt och hållet innan hon fick tillgång till Guide. Guide kan "göras" till det brukaren vill ha och har behov av och är enkel att hantera. "Vår" brukare berättade att hon nu sitter ca en timma om dagen och vilken frihet det faktiskt är att kunna ta del av allt som finns på nätet idag. Flera syncentraler använder sig av Guide, och det blev en bra diskussion om fördelar och nackdelar.

"Nytt är främmande, men om någon visar hur man bemöter blir det positivt" är titeln på Carina Mattsons studie om förståelsen kring den vita käppen hos elever i årskurs 4. Carina ville ta reda om eleverna i skolan får information om den vita käppen och synnedsättningar/blindhet.

Det framkom att det behövs mera information och diskussion ute i skolorna. Det blev diskussion och reflektion från de andra syncentralerna, som också upplever att kunskapen inte finns bland ungdomar idag. Ett av Carinas slutord var "Hela samhället behöver hjälpas åt att ge barnen en lagom ryggsäck med nyttig och allmän kunskap kring olika funktionsnedsättningar och bemötande, i detta inkluderas kunskap kring olika synnedsättningar och den vita käppen"

Vi hade också en trevlig kväll som vi tillbringade på Kulbacken med god mat och härlig

Samlad SFI och rehab

Under nästa år börjar SRF och Hagabergs folkhögskola en verksamhet inriktad på invandrare med grav synnedsättning. Verksamheten går ut på att kombinera SFI med rehabilitering.

Undervisning i svenska ska varvas med undervisning i punktskrift, ADL, mobility och träning på tekniska hjälpmedel. Avspänning och motion ingår också.

En första försöksverksamhet

finansierad av Arvsfonden ska omfatta sex till åtta deltagare. Utbildningstiden är 25 kursveckor heltid på Hagaberg och 15 träningsveckor hemma.

Därefter kan deltagarna förhoppningsvis utnyttja ordinarie svenskundervisning såväl som rehab.

Förhoppningen är förstås att andra folkhögskolor ska använda erfarenheterna för egna kurser.

Kampanj för rätt till ledsagning

Luciadagen börjar SRF en kampanj för lagstadgad rätt till ledsagning enligt LSS. Kampanjen pågår till 30 april.

Bakgrunden är att personlig service minskar och beroendet av tekniska lösningar blir allt större, och därmed kraven på synskadades möjlighet att klara sig själva.

Under kampanjtiden ska SRF träffa politiker både lokalt och på riksnivå och påvisa hur självbetjäning försvårar för personer med grav synskada. SRF

ska också träffa biståndsbedömare och medverka till att deras kunskaper ökar om hur det är att leva som gravt synskadad.

Inbjudningar till svartkrogs-lunch, mörkerpromenader i livlig trafikmiljö, ridning på islandshäst och andra utmaningar kommer att möta myndighetspersoner under kampanjen.

Du som vill veta mer eller har något att berätta kan ta kontakt med SRFs distrikt eller mig.

Viviann Emanuelsson
Ombudsman,
Synskadades Riksförbund

---

musikunderhållning från Visaskolans elever.

Det är alltid lika kul och nyttigt att träffa kollegorna och vi lämnar över stafettpippen till

Visby och ser framemot en resa till Gotland nästa vår!

Mia Karlsson
Sc Västervik

Framgångsfaktorer för arbete

Med stöd från Allmänna arvsfonden har SRF, DHR och SDR gjort en studie om vad som kan vara framgångsfaktorer på arbetsmarknaden.

De rapporter som studien resulterat i bekräftar bland annat att de framgångsfaktorer som gäller generellt även gäller för personer med synnedsättning och/eller andra funktionsnedsättningar.

En sådan framgångsfaktor som studien visar på är **utbildning**. Av de med synnedsättning i studien är andelen som har en examen från högskola eller universitet dubbelt så stor bland de som har arbete än de som inte har arbete. På samma sätt är andelen av de med synnedsättning som har en yrkesutbildning större hos de som har jobb. Detta visar hur viktigt det är att samhället säkerställer att personer med synnedsättning kan delta i all slags utbildning på jämlika villkor.

Andra faktorer för framgång är valet av **yrkesbransch**. Områdena vård/omsorg, administration/juridik/politik samt pedagogiska yrken är de branscher som sysselsätter flest personer med synnedsättning. Att döma av studiens resultat verkar pedagogiska yrken och intresseorganisationer vara de områden som det är lättast för personer med

synnedsättning att behålla sitt arbete i. Även egenföretagande verkar vara en framgångsfaktor för denna grupp.

Andra faktorer för framgång som bekräftas i studien är ett **gott stöd från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan**. De som har ett arbete har en mer positiv upplevelse av det stöd de fått från dessa båda myndigheter, medan de som inte hade arbete när studien genomfördes hade en mer negativ bild av stödet.

Vi vet att för personer med synnedsättning kan både stöd till personligt biträde och olika slags hjälpmedel ha stor betydelse för chanserna att få ett jobb och kunna utföra det på ett tillfredställande sätt. Förvånande är dock att så mycket som **51 procent av de i studien med synnedsättning som inte hade arbete inte heller haft kontakt med Arbetsförmedlingen** eller inte anser sig ha behov av deras stöd. Uppseendeväckande är också att av de med synnedsättning som har varit i kontakt med Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan är det 42 procent respektive 50 procent som anser att de inte fått stöd från dessa myndigheter. Vilket torde vara ett klart underbetyg.

Studien bekräftar också att en positiv inställning från chefen och **förståelse från såväl**

arbetsgivaren som arbetskamraterna för hur funktionsnedsättningen påverkar arbetet är viktiga framgångsfaktorer.

På detta område har förhoppningsvis den kampanj som Arbetsförmedlingen genomförde hösten 2011 under namnet Se kraften haft stor betydelse. Förhoppningsvis har även SRF:s eget arbete med att förändra attityder och förbättra viljan till mångfald betydelse.

Studien visar också på flera andra framgångsfaktorer som har med självförtroende, självtillit, fysiskt och psykiskt välbefinnande samt tron på den egna sociala förmågan att göra. Det är dock inte entydigt utifrån studiens metod att det enbart är så att ett gott självförtroende leder till arbete. Det torde likaväl vara så att de i studien som har ett arbete i större utsträckning bibehåller en positiv syn på sig själv och sina egna förmågor. På samma sätt visar studien att **stöd från ett personligt nätverk** ökar chansen att ha ett arbete. Men det kan ju likaväl vara så att de som blivit av med sitt arbete därmed också upplever att man tappar sina sociala kontakter och därmed inte har tillgång till ett personligt nätverk.

En omvänd framgångsfaktor är att drygt 60 procent av dem med synnedsättning som inte

---

har en anställning tror att de aldrig kommer att få någon. Vi vet från tidigare forskning att inställningen och tron på att få ett arbete är en av de faktorer som bäst förklarar vilka som får arbete och vilka som inte får. Detta bekräftar att SRF såväl som Arbetsförmedlingen, syncentraler och skolor har ett mycket viktigt ansvar att inspirera och stärka självförtroendet hos personer med synnedsättning inför de krav och svårigheter som finns på dagens arbetsmarknad.

Studien visar inte bara på olika framgångsfaktorer. Den visar också på vad som kan vara riskfaktorer och fallgropar samt vilka områden som samhället och de tre intresseorganisationerna måste jobba med för att öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att få, finna och behålla ett arbete.

Resultaten visar även på många intressanta olikheter mellan de tre målgrupperna. Inte minst syns sådana skillnader i den egna upplevelsen av fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, där gruppen med synnedsättning har en positivare upplevelse än studiens två andra målgrupper, samt i tron på vilka möjligheter man har på arbetsmarknaden, där de med synnedsättning tvärtom har än mer negativ syn än de andra.

Andra skillnader som syns är att informanterna med synnedsättning och nedsatt rörelseförmåga är de grupper som i betydligt större utsträckning **slutade sin senaste anställning på grund av sin funktionsned-**

sättning. Samtidigt är det just de två grupperna som i lägre grad får jobb via Arbetsförmedlingen. Dessa och andra fakta i studien visar att både stödet från Arbetsförmedlingen och den yrkesinriktade rehabiliteringen måste specialiseras och i högre grad utgå från individens egna behov och förutsättningar.

I siffrorna över åldersfördelning syns också en inte helt oväntad trend att **personer över 45 i högre utsträckning är arbetslösa, medan personer under 45 i högre utsträckning har jobb.** Denna trend är mycket tydligare hos personer med synnedsättning än hos döva och rörelsehindrade.

Med dessa fakta som bakgrund uppstår frågan om personer med synnedsättning har svårare att komma tillbaka till arbetsmarknaden än personer med andra funktionsnedsättningar. Statistiken är i alla fall tydlig med att risken att stå utanför arbetsmarknaden när man är över 45 år är större om man har en synnedsättning.

Detta kan jämföras med den statistik som presenterades i Arbetsförmedlingens första delrapport om arbetet med att genomföra Regeringens funktionshinderstrategi. Där redovisas bland annat att personer med synnedsättning är den funktionshindergrupp som har lägst andel av de som är inskrivna som arbetssökande på Arbetsförmedlingen som går vidare till arbete eller utbildning.

För att förändra den här dystra

statistiken för en specifik grupp behövs flera åtgärder, men en av de viktigaste är troligen att den yrkesinriktade rehabiliteringen för personer som drabbas av synnedsättning i vuxen ålder måste specialiseras och effektiviseras. Vi tror också att **den yrkesinriktade rehabiliteringen måste centraliseras**, så att kompetensen på detta område samlas på ett nationellt centrum.

Statistiken i rapporten visar att om man har haft sin funktionsnedsättning från födseln är det större chans att man har ett arbete idag. Tvärtom ökar också en funktionsnedsättning som förvärvas efter 20 års ålder risken för att inte ha ett arbete. Även här syns skillnader mellan de tre funktionshindergrupperna och det har störst betydelse för personer med rörelsehinder och personer med synnedsättning. Även detta understryker SRF:s antagande att en **mer specialiserad yrkesinriktad rehabilitering** som i högre utsträckning än idag utgå från individens egna förutsättningar och behov är en avgörande faktor för framgång på arbetsmarknaden.

Andra tydliga skillnader mellan de tre grupperna i studien finns då det gäller vilken bransch man jobbar inom och vilken arbetsgivare man har.

Studien finns i sin helhet att tillgå på Synskadades Riksförbunds hemsida, <http://www.srf.nu/framgangsfaktorer>

Micke Ståhl
Utredare, SRF

Dövblindhet på ForumVisions tionde konferens

Dövblindhet i ett livsperspektiv var temat för årets Forum Vision konferens 13–14 september.

Det hundratal deltagare som begett sig till Göteborgs universitet fick bland annat testa en smartphone som hjälper dövblinda att uppfatta sin omgivning och höra personer med nedsatt syn- och hörsel berätta om sina liv. Nedan följer ett referat från några av föredragen.

– **Om ni hade sagt** att jag var cool, grym eller fantastisk hade jag blivit glad. Men inte duktig. Det säger man till barn, hundar och funktionshindrade.

Skådespelerskan Eva Rydmark reagerar på omgivningens ordval. Hon har en röd kavaj på sig och sitter till höger på scenen i sin rullstol. De två tolkarnas turas om att förmedla hennes ord i pjäsen Jag är fan inte duktig. De gestaltar även personer i Eva Rydmarks omgivning. Pjäsen handlar om livet som trebarnsmor, före detta universitetsstudent och yrkesarbetande. Eva Rydmarks grava hörsel- och synnedsättning sedan barndomen sporrade henne att bli skådespelare. Hon vill förmedla hur personer med funktionsnedsättning lever och hur viktigt det är med rätt stöd från samhället.

Även Margareta Wadlin och

Ulrika Myhr delade med sig av sina erfarenheter av att leva som gravt syn- och hörselnedsatta. Margareta Wadlin berättar om när hon fick sin diagnos.

– Det var som ett vakuum. Läkarens information gick inte in, säger hon. När jag fick veta att jag aldrig mer skulle få köra bil var det som en smäll i magen.

Ulrika Myhr beskriver en liknande känsla.

– Alla drömmar flög iväg. Jag ringde min kille och ville göra slut. Vad skall han med mig till tänkte jag. Han sade att ”det är inte det jag ser hos dig” och stannade kvar.

Vägen tillbaka var lång och fylld av nedstämdhet. Vändpunkten kom när de träffade andra personer i samma situation via Föreningen Sveriges dövblinda. Båda betonar vikten av att bli uppmuntrade av myndighetspersoner.

– När jag sade till personalen på Arbetsförmedlingen att jag ville starta eget föreslog de att jag skulle bli sjukpensionär, säger Ulrika Myhr.

Ingen av kvinnorna lyssnade på sådana råd. Istället utbildade de sig och startade varsitt företag inom friskvårdsbranschen.

– Se möjligheterna istället för begränsningarna, säger Margareta Wadlin. Vi kan och vi vågar. Vi är egna företagare och det har vi inte ångrat.

Det dröjde innan kvinnorna fick sina sjukdomar diagnostiserade. Detta är inte ovanligt då det finns 80–100 genetiska orsaker till kombinerad syn- och hörselnedsättning enligt Claes Möller. Han är bland annat professor i medicinsk handikappverksamhet vid Örebro universitet och Institutet för handikappvetenskap. Dessutom arbetar han kliniskt inom det nationella expertteamet för diagnostisering av personer med dövblindhet. Professorn betonar hur viktigt det är att ställa en korrekt diagnos då en sen eller felaktig sådan kan leda till felaktig habilitering och rehabilitering.

– Patienten mår dåligt av att leva i ovisshet. Hon eller han vill ha besked om prognosen. Ofta är fantasin värre än verkligheten. Om jag säger till en patient att han eller hon kommer att förlora synen tror personen ofta att det kommer att bli helt svart i morgon.

Claes Möller menar att sjukvården har en oerhörd tendens att fokusera på problem.

– Jag vill i stället fokusera på personens möjligheter.

Rätt diagnos gör också att personen får en korrekt, medicinsk behandling. Då kanske det går att skydda de syn- och hörselresurser som kan finnas kvar. En korrekt diagnos kan även leda till att hon eller han får tillgång till de behandlingsmetoder som håller

på att utvecklas. Ett exempel här är genterapi.

Monika Steorn, själv syn- och hörselskadad, är socionom, diakon och psykoterapeut. Hon beskriver hur livet förändras när en person får en funktionsnedsättning. Tillvaron handlar om att finna nya vägar och strategier för att få vardagen att fungera. Hon utgår från livsomställningsmodellen som innebär ett inre

*Överst t.v: Claes Möller
Överst t.h: Inger Jonasson och Kerstin Möller
Mitten t.v: Parivash Ranjbar
Mitten t.h: Monika Steorn med moderator Prof emeritus Johan Sjöstrand
Nedan t.h: Från teaterföreställningen med Eva Rydmark*

arbete över tid. Här är timingen viktig. Professionen har, enligt Monika Steorn, ett stort ansvar att försöka se var i processen brukaren befinner sig. Det är viktigt att lyssna på vad hon eller han vill.

– Om jag inte blir sedd dröjer det länge innan jag söker hjälp igen. Brist på samverkan mellan aktörer kan också göra att jag inte får det stöd jag behöver.

Hur kan då stödet se ut för personer med kombinerade syn- och hörselskador? Lisa Hofflin, verksamhetschef på Dövblindteamet i Västra Götaland, ger exempel genom att berätta om sin verksamhet. Teamet arbetar tvärprofessionellt och består bland annat av kurator, psykolog och audionom. När patienten kommer görs en baskartläggning genom samtal och intervjuer där teamet försöker ta reda på vad som är primärt för personen i hans eller hennes liv just nu.

– För oss är det viktigt att kunna erbjuda rätt insats i rätt tid, säger Lisa Hofflin.

Ofta har dövblindteamet livslång kontakt med sina patienter. De får beröm av intervjupersonerna som ingår i Inger Jonassons studier. Hon är doktorand vid Hälsohögskolan i Jönköping. Tillsammans med kollegorna Ann- Britt Johansson och Inger Berndtsson intervjuade hon vuxna dövblindblivna personer om deras upplevelser av delaktighet. De uttryckte bland annat att tillgång till samhällsservice ökar känslan av delaktighet. Inger Jonasson citerar en av intervjupersonerna som säger att ”med hjälp av ledsagare kan jag gå min egen väg”. Även en

ledarhund underlättar vilket ett annat citat visar ”När man har en hund är det jag som bestämmer. Det är jag som säger till den vart den skall gå och så vidare”. Arbets- och föreningslivet betyder mycket för intervjupersonerna. Där känner de sig som en del av ett sammanhang. Att finna, få och behålla ett arbete kan dock vara svårt. För att underlätta detta startar Arbetsförmedlingen vid årsskiftet ett försöksprojekt i Örebro och Umeå län. Detta presenterades av psykologerna Johan Alnsten och John Hedlund från Arbetsförmedlingen rehabilitering i Göteborg. Projektet går ut på att erbjuda fördjupatpsykosocialt anpassningsstöd. I inledningsskedet vänder insatsen sig till personer med psykosociala funktionshinder som redan har en anställning eller en praktikplats. De erbjuds tolv samtal med en arbetspsykolog eller socialkonsulent under loppet av ett år. Samtalen kommer att fokusera på det sociala samspelet på arbetsplatsen.

– Det är så lätt att glida ut ur gemenskapen på arbetsplatsen, säger John Hedlund. Vårt mål är att de vi hjälper skall bli deltagare som jobbar på lika villkor men under andra förutsättningar.

Under samtalen kommer personen själv få lyfta fram svårigheterna och fundera kring hur de skall gå att rätta till.

Tekniska hjälpmedel är till hjälp både i arbetslivet och privat. Teknologie doktor Parivash Ranjbar från Audiologiskt forskningscenter i Örebro berättade om och demonstrerade flera av sina uppfinningar. Hjälpmedlen

använder vibrationer för att göra dövblinda personer uppmärksamma på händelser i sin omgivning. Ett av dem, Monitor, består av en applikation till en smartphone. Brukaren bär telefonen i en plastficka som fästs på överarmen. Från telefonen löper sladdar som är kopplade till en liten rund platta. När det uppstår ett ljud i omgivningen till exempel då någon pratar, toaletten spolar eller en bil kör förbi vibrerar plattan. Syftet med Monitor är att förbättra delaktigheten i samhället och öka säkerheten för personer med dövblindhet. Resultaten verkar lovande.

– Mina försökspersoner tycker om hjälpmedlet. De berättar om hur de upptäcker nya saker i sin omgivning, säger Parivash Ranjbar. En kvinna berättade att hon för första gången förstod att vatten låter när det kokar. En annan beskrev hur hon med hjälp av Monitor kunde ta reda på ifall det var upptaget i badrummet eller inte.

Teknologie doktorn hoppas att något företag snart skall nappa och börja producera hennes hjälpmedel.

Text: Eva Fridh

Fakta Forum Vision

Syfte med denna ideella förening är att stimulera och initiera forskning och utveckling samt utgöra en brygga mellan forskare och professionella som arbetar med/för personer med synnedsettningshinder.

Läs mer på www.forumvision.org

Överfullt med folk på Svensk Syn

– Jag såg några nya cctv med kamera på skärmen som jag var imponerad av, berättar Urban Eriksson på syncentralen i Stockholm. Annars pratade jag mest med synskadade besökare för att få deras reaktioner. Det var jättemycket folk på liten yta så deet var inte lätt.

– Jag är mest inriktad på iphoneteknik och intresserad av vad Insyn hade av detta, säger Terese Hvegholm från syncentralen i Växjö. Annars var jag runt och pillade på allt. Inte minst var det bra att kunna ställa frågor.

Intresset var stort och Staffan Syk, ordförande för Svensk Syn, tycker det är självklart att följa upp med en utställning även nästa år.

– Vi ser det som en nödvändighet. I stort sett är vi nöjda, men visst finns en del att slipa på.

– Lokalfrågan är alltid ett problem. Vi vill gärna ha lokaler där synskadade känner sig hemma, men visst har det varit trångt på en del ställen.

Nästa års schema:

- Skellefteå, 23 september
- Härnösand, 24 september
- Stockholm, 26 september
- Örebro, 1 oktober
- Göteborg, 3 oktober
- Kalmar, 8 oktober
- Malmö, 10 oktober

Datoriserad Perkins

En av de produktier som väckte uppseende på utställningen var den kanske första stora utvecklingen av Perkins på hundra år – Perkins Smart Brailler med display.

Det var Jörgen Andersén på Iris som för några år sen tyckte att det behövdes något som underlättade punktskriftsundervisningen, och övertygade Perkins att det fanns en marknad.

Inte minst hoppas Iris att mer punktskriftsundervisning ska komma igång på syncentralerna.

Apparaten visar både med

bild och ljud vilken bokstav som trycks ner och visar således även lärare och föräldrar som inte är särskilt mycket punktexperter vad som skrivs.

Det ringformade reglaget på bilden används för att ställa in röst – Elin eller Erik – skärmåtergivning och andra val. Det finns också möjlighet att lägga in skrivövningar, men sådana finns hittills bara på engelska.

– Det ska finnas svenska övningar till i januari, säger Åsa Lodin på Iris.

Smartphone är synskadevänlig

FFS mittersta region hade temadag om teknik

Modern teknik och hur man kan utnyttja den när man har en synnedsättning var det tema som stod i fokus när FFS mittersta region hade sin temadag den 8 november. Det är inte så många år sedan som ingen hade hört talas om ipad, iphone, android, surfplattor och gps. Men nu är tekniken här och faktiskt i de flesta fall användbar även för personer med grav synnedsättning. Men hur?

På många ställen ute i landet är det svårt att hänga med i den tekniska utvecklingen och det är ibland oklart vad det är som är syncentralernas uppdrag och vad som är den enskildes ansvar. Stockholms syncentral har i alla fall tagit sitt ansvar om lär ut till sina brukare hur man använder ovan nämnda teknik.

Marianne Lerenius och Patrik Lindlöv från Stockholms syncentral höll i en föreläsning kring vilka möjligheter det finns för personer med synnedsättning att använda iphone. Det går att förstora både text och bilder när man ska använda sin iphone. Som synsvag går det snabbt och enkelt att utnyttja i stort sett alla funktioner som en iphone kan erbjuda. Man kan surfa på nätet, sköta sin mail, sköta sin facebook, smsa, läsa Daisy-böcker och faktiskt även ringa med en

iphone. Även för personer med grav synnedsättning fungerar det bra att använda de flesta funktionerna men man måste då lära sig särskilda gester för att kunna styra vad som händer på pekskärmen. I alla iPhones finns det en inlagd talsyntes som enkelt kan kopplas på eller av och den fungerar mycket väl.

Det finns en uppsjö av olika användbara appar som man kan ha god användning av när man ser dåligt, t ex att få reda på vilken gatuadress man befinner sig på, vad det är för väder och temperatur, vilka restauranger som finns i närheten, tillgång till 50 000 radiokanaler över hela världen osv i all oändlighet. En del appar kostar pengar men många är gratis. På Stockholms syncentral informeras de patienter som så önskar om iphone, innan man själv köper den, om hur den fungerar och vilka användningsområden som finns. Sedan får man en bredare utbildning när man skaffat sig sin iphone. Denna utbildning sker ofta i grupp.

Iphone klassas inte som ett hjälpmedel som förskrivs från landstinget men den är ändå väl synanpassad om man lär sig att hantera den. Det finns idag inga andra telefoner att köpa på marknaden som går att anpassa med talprogram. Så glöm en knapptelefon om du vill ha en telefon med talfunktion, den tiden är förbi.

Android är konkurrenten

till iphone. Hinni Hreinsson, också från Stockholms syncentral, berättade om hur android fungerar för personer med synnedsättning. Det finns möjlighet till förstoring även i denna produkt så om man bara är i behov av det fungerar androiden i stort sett lika bra som iphone. Talstödet är dock mer begränsat men fungerar i alla fall i vissa funktioner. De appar som finns tillgängliga motsvarar i stort sett samma utbud som för iphone. Den kan dock inte rekommenderas till någon som är helt beroende av talsyntes.

Trekker Breeze är den gps som fungerar bäst vid förflyttning för personer med grav synnedsättning. Tre positiva brukare vid namn Sara Shamlo, Maja Reichard och Sabina Fornhem berättade om hur de själva använder Trekker Breeze i sin vardag. De var helt överens om att detta är ett mycket användbart och underlättande hjälpmedel men att det inte på något sätt är något man kan lita till helt och hållet. Det ställs ändå stora krav på orienteringsförmåga och kåpptechnik. I kombination med ledargrund förefaller Trekker Breeze fungera allra bäst. Trekker Breeze är en relativt lättmanövrerad gps med tydliga knappar och den är inte alltför stor och klumpig utan går att ta med sig överallt. Det går att

Ovan t.v. Kristina Bilius, Uppsala, visar appar som kan stimulera inlärning

Ovan t.h. Intresserade deltagare provar på iPad.

T.v. Marianne Lerenius visar för Elisabeth Chuck, AF syn, hur iPhonen kan fungera för personer med synskadade.

på egen hand lägga in intresspunkter och olika rutter. Ska man lära sig en helt ny väg är det dock ändå nödvändigt att ta med sig någon seende.

Ett lite otippat användningsområde var att man kan använda Trekker Breeze för att orientera sig när man sitter i färdtjänsbilen för att hålla koll på vart man är och t o m kunna hjälpa chauffören att hitta till rätt adress. En stor trygghet eftersom man kan bli samplanerad och omkring-

skjutsad lite hur som helst när man åker färdtjänst.

Kristina Bilius visade appar på iPad och pratade kring hur läsplattor på ett pedagogiskt sätt kan användas i skolan för elever med synnedsättning. Det finns massor av pedagogiska program som gör undervisningen och inlärningen enklare och roligare för alla elever.

Hagabergs folkhögskola ska ha ett stort tack för ett klanderfritt

samarbete, god mat och mycket trevliga och ändamålsenliga lokaler. Ett stort tack även till Anita Svensson, Pia Burman Lindelöv och kristina Bilius som planerat och genomfört denna dag på ett föredömligt sätt. Vi som var där har nu stora förväntningar på nästa års FFS-aktiviteter med mittersta regionen.

Jenny-Ann Karlsson
Kurator
Norrköpings syncentral

Ipaden i skolan

Jag arbetar som specialpedagog för elever med synnedsättning på Resurs och Kunskap Konsultativt stöd i Uppsala kommun. Stödet jag ger riktar sig till elever i grundskolan, gymnasieskolan och KOMVUX oavsett huvudman. Rektorer, pedagoger och assistenter kan få pedagogisk handledning. Elever får enskilt stöd vid behov. Detta innebär att jag träffar elever och lärare varje vecka i klassrummet. Det finns även stöd för elever i särskolan.

I Uppsala har några elever som är synsvaga och några som har CVI fått en iPad. Ipaden är ett utmärkt pedagogiskt verktyg. Det finns ofta möjlighet att hitta appar som är tydliga och går att anpassa. Eleverna har oftast ett separat tangentbord. Det jag tycker fungerar bäst är Apple Wireless Keyboard Swedish. Det är även bra att ha ett bra ställ för iPaden. GORILLAPOD GORILLAMOBILE ORI – IPAD 2 och IPAD 3. Det finns en film på Youtube på vilka olika sätt det går att vrida stället.

En liten sammanställning av några appar jag använt

Talböcker i iPaden

Appen InDaisy har slutat säljas och TPB:s app DaisyReader kommer att upphöra den 31 december. I nuläget vet ingen om DaisyReader får någon efterträdare i framtiden. Den app jag numera använder för talböcker är VOD:LITE. LITE betyder att den går att prova gratis. VOD går i 30 minuter och det räcker för demonstration och test.

Läs och skrivinläring

Nedan finns några appar som är bra i läs och skrivinläringen. Apparna ”talar” och flera av dem ljudar.

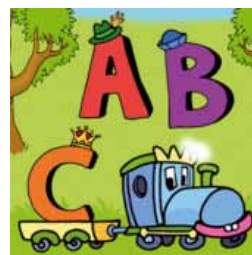
Bokstavspelet:

Ordens Magi – Flyttbara bokstäver + stavningstest:

Stavningslek:

Skolstil:

Matematik

Det går ofta utmärkt att använda det stora utbudet av engelska appar i matematik eftersom språket inte har så stor betydelse. För elever med CVI som ofta har svårt med matematik och svårt att använda penna, är apparnas möjlighet till repetition, att dra och trycka ett bra hjälpmedel. Free beytder att vissa

delar av appen är ”upplåsta” så att det finns möjligheter att pröva appen före den köps.

123 Numbers FREE:

Kids Learning - My First Numbers Counting Game:

Kizz Math4:

Motion Math Zoom:

Jumbo Calculator:

Multi:

Engelska

Det finns många varianter av FlashCards med tal för att öva engelska.

ABC Alphabet Animal Flash-Cards Fre:

Animal fun:

I hear ewe:

Kristina Bilius

Inläsning av Nya Syn upphör

Inläsning av Nya Synvärlden på tal kommer att upphöra från och med 2013 enligt styrelsebeslut. Detta för att de inlästa exemplaren är så få att styckepriset blir orimligt högt.

Istället erbjuder vi en **läsbar pdf** med klickbar innehållsförteckning.

Men då måste givetvis prenumeranter som vill ha en sådan höra av sig till redaktionen och meddela sin epostadress.

Mejla till medlemsregistret, mia.karlsson@ffss.se

Gilla FFS på Facebook
www.facebook.com/foreningenffs

Ny utbildning för syn- och hörselinstruktörer

Förbundet Sveriges Dövblinda, Hörselskadades Riksförbund och Synskadades Riksförbund har tillsammans med Syn- och hörselinstruktörsföreningen och Hagabergs folkhögskola och med medel från Arvsfonden startat ett projekt för att ta fram en ny och sammanhållen utbildning för syn- och hörselinstruktörerna.

För att personer med hörselnedsättning, synnedsättning och kombinationen av syn- och hörselnedsättning ska ha möjlighet till ett aktivt och självständigt liv måste stöd av bra kvalitet finnas i kommunerna. Kunskapen om vilka behov personer med hörselnedsättning, synnedsättning och kombination av dessa måste bli bättre och teknik och miljö anpassas efter gruppens behov och dagens samhälle.

Förbunden driver sedan länge frågan att det i varje kommun ska finnas syn- och hörselinstruktör. Vi har kunnat konstatera att i praktiken har befintliga syninstruktörer i allt högre utsträckning även börjat jobba med stöd till personer med hörselnedsättning och de med en kombination av syn- hörselnedsättning.

Vi har kommit till slutsatsen att det är dags att ta steget fullt ut och anpassa oss till denna utveckling. Vi anser därför att vi

hädanefter ska arbeta för tjänster som syn- och hörselinstruktörer, som vi enats om att yrkestiteln bör vara.

Ett ytterligare steg är att se till att den utbildning som idag finns på Hagabergs folkhögskola också förnyas och ger en fullgod utbildning för att hjälpa alla personer med syn- och hörselnedsättning eller de som har både syn- och hörselnedsättning.

För kommunerna blir stödet både bättre och mer kostnadseffektivt med personal som kan bistå fler samtidigt som det också bättre gagnar användarna av tjänsten.

Mot den här bakgrunden har vi konstaterat att vi behöver en ny inriktning på kommunens stöd till personer med syn- och hörselnedsättningar. Vi är övertygade om att de tjänster som inrättas idag måste kunna stödja hela gruppen med syn- hörselnedsättning.

Den nya utbildningen syftar till att ge en praktisk och teoretisk utbildning för att kunna ge personer med synnedsättning, hörselnedsättning eller kombination av dessa stöd så att personerna kan öka sin förmåga att hantera sitt vardagliga liv och ges möjlighet till delaktighet och aktivitet.

Mål för kursen är att ge kursdeltagarna:

– kunskap om och förståelse för

de varierande behov av särskilda insatser som personer med syn- och/eller hörselnedsättning har,

- kunskap för att metodiskt och tillsammans med personerna kartlägga behov, planera och genomföra träningsinsatser/ anpassningar av olika moment i den dagliga livsföringen i hemmet och i närmiljön,
- kunskap i att förebygga olyckor i hemmiljön,
- kunskap om behovet av kommunikation och alternativa former för denna samt vikten och möjligheten att tillägna sig information,
- kunskap för att kunna informera annan personal i kommunen om situationen/behoven för personer med hörselnedsättning, synnedsättning och dem med en kombination av dessa samt om sitt arbete.
- kunskap för att kunna orientera och vägleda om samhällets olika resurser för personer med funktionsnedsättning,
- kunskap i att dokumentera sina insatser.

Om utbildningen lyckas

bibringa syn- och hörselinstruktörerna dessa kunskaper kommer livet förbättras avsevärt för många.

Bertil Sköld
Projektledare

Magisteruppsats – ett redskap för verksamhetsutveckling

Det är inte påfallande mycket forskning som utförs inom rehabiliterings- och habiliteringsområdet med fokus på synnedläggelse och blindhet i Sverige, därför är det angeläget att uppmärksamma de mindre forsknings- och utvecklingsstudier som utförs i form av magisteruppsatser.

Under våren 2011 skrev de studenter som då gick sin fjärde termin på Masterprogram i specialpedagogik med inriktning mot synpedagogik och synpedagogiskt arbete vid Specialpedagogiska institutionen, Stockholms universitet en magisteruppsats inom ramen för utbildningen. Uppgiften bestod i att självständigt under handledning genomföra en vetenskaplig undersökning med beaktande av vetenskapligt beprövad teori och metodologi som ska kunna bidra till det synpedagogiska områdets utveckling.

För den som är intresserad kan uppsatserna hämtas i fulltext från DiVA portalen vid Stockholms universitet <http://su.diva-portal.org>

Nedan följer kortare glimtar från de olika studierna.

Anette Salvén undersökte via en enkät i vilken omfattning syncentralerna använder det evidensbaserade hälsoutbildningsprogrammet Att finna nya vägar som är utvecklat för

patienter med åldersrelaterad maculadegeneration (AMD). Det visade sig att av de 28 syncentraler som besvarade enkäten endast åtta använde programmet i sin helhet. Därutöver var det åtta syncentraler som använde programmet i reducerad form. Orsaker som angavs som hinder var svårigheter att motivera patienterna att komma till syncentralen ett flertal gånger samt att det blev många och långa resor för äldregruppen. Avdelningscheferna efterlyste också specifik utbildning om programmet och studiebesök där det används för att underlätta implementeringen. Givetvis uppmärksammar de här resultaten frågor om varför det enda evidensbaserade program som utvecklats i Sverige inte används i större omfattning. Anette uppmärksammar också behovet av att utarbeta evidens för ett reducerat hälsoutbildningsprogram för AMD gruppen.

Två av studenterna valde att rikta sina studier mot anhöriga och närstående. Terese Hvegholm intresserade sig för anhörigas situation och deras upplevelser när partnern får en synnedläggelse och Eva Kockás studerade fyra personers upplevelser av förändring i livet när en närstående hastigt råkar ut för svår synnedläggelse eller blindhet.

Terese har i sin studie fokus på aktivitet, delaktighet, lärande och behov hos den anhöriga. Hennes empiri består av observationer av synpedagogisk undervisning där anhöriga deltog samt intervjuer med de anhöriga efter observationerna. Resultaten visar att anhörigas livssituation till stora delar är sammanflätade med den person som fått en synnedläggelse eller blindhet. Alla anhörigas aktivitetsutföranden hade förändrats och flera hade tagit mer ansvar samt även övertagit aktiviteter i samband med partnerns synnedläggelse. Även delaktigheten hade förändrats för den anhörige. Det varierade i hur stor utsträckning de anhöriga var och gjordes delaktiga i den synpedagogiska undervisningen. Uppenbart var att även de anhöriga var i behov av att lära och erhålla kunskap om partnerns synnedläggelse. Terese menar utifrån studien att anhöriga aktivt måste göras delaktiga och att även deras behov av lärande behöver uppmärksammas.

Eva poängterar att fokus inom den tidigare forskningen oftast har varit på den person som själv fått en synnedläggelse eller blivit blind, anhörigas situation har mer sällan uppmärksamats. Med utgångspunkt i livsvärldsfenomenologin och via omfattande intervjuer med fyra

personer har Eva kommit fram till att den person som står nära går igenom liknande processer som den som råkat ut för svår synnedsättning eller blindhet. Analysen bygger på att livsvärldarna delas. En vändning för den som står nära blir först möjlig genom insikt och medvetenhet om förändring. Det framkommer att en vändning för den som står nära kan sättas i samband med den närståendes förmåga till assimilation av sin synnedsättning. Med grund i studiens resultat lyfter Eva frågor om huruvida anhöriga kan och måste ges ett eget utrymme och inte enbart vara en stöttande del av det synrehabiliterande arbetet.

De två stora aktivitetsområden som dominerar rehabiliteringen är läsning och skrivning samt orientering och förflyttning. Båda de här områdena har uppmärksamats i studenternas studier.

Caroline Berg har genomfört en undersökning med fokus på personer med våt AMD som Lucentisbehandlas och deras läs- och skrivsituationer i vardagen. Trots medicinsk behandling upplever många av de här personerna vardagliga läs- och skrivproblem och remitteras till syncentral. Studien fokuserade de sju deltagarnas upplevelser av erhållna rehabiliteringsinsatser och genomfördes via intervjuer och observationer av aktiviteter i deltagarnas hem. Sammantaget visar studien på ett bristande stöd från syncentralen i relation till personernas upplevda problematiska läs-

och skrivsituationer i vardagen. Konkret handlade det om att förskrivna hjälpmedel användes på felaktigt sätt, osäkerhet i handhavandet av hjälpmedlen, samråd hade inte skett med individen samt att uppföljningen varit bristfällig. Personerna upplevde sig också beroende av andra i många situationer. Caroline formulerar avslutningsvis frågor om hur syncentralens insatser till personer som Lucentisbehandlas kan ske på bästa sätt.

Carina Mattsson har i sin uppsats undersökt vad elever i årskurs fyra har för kunskap, förståelse och tankar kring den vita käppen. Studien sökte också svar på om eleverna i skolan fick någon information om användning av vit käpp. Via telefonintervjuer med rektorer, enkätundersökning i fyra klasser och fokusgruppsintervjuer med 10-åringar har hon kommit fram till att kunskapen om den vita käppen generellt sett är mycket dålig eller i det närmaste obefintlig bland de undersökta skolorna och barnen. Endast 13 av 74 tillfrågade elever visste eller trodde sig veta vad den vita käppen betyder eller används till. Inte heller fann hon någon gemensam strategi i skolorna avseende hur detta ämne ska kunna behandlas. Undervisningen var mycket sporadiskt förekommande och oftast relaterad till förekomsten av elev med synnedsättning. I diskussionen lyfter Carina fram det allvarliga i att 10-åringar till så stora delar saknar grundläggande kunskap om synnedsättning och vit käpp, inte minst för

att tidigt påverka förekommande fördomar och upplevelser av stigmatisering i samhället. Mötet med det ”ovanliga” leder ofta till att det blir mer ”vanligt”.

Två andra studier har haft fokus på elevernas situation i den svenska grundskolan. *Percy Andersson* har studerat upplevelsen av delaktighet i ämnet idrott och hälsa för elever med svår synnedsättning eller blindhet, samt idrottslärares syn på möjligheten att påverka elevernas delaktighet under lektionerna. Via intervjuer och observationer har Percy penetrerat möjligheten att undervisa elev med svår synnedsättning eller blindhet i helklass, vilket ingen av lärarna uppgav vara möjligt utan resursförstärkning. Det framkommer även i studien att lärarna saknar alternativa sätt att genomföra instruktioner så att undervisningen blir begriplig för elev med synnedsättning. Anpassning av idrottslektionerna ledde ofta till stort huvudbry hos lärarna. Sammantaget upplevde lärarna ett stort dilemma med att försöka tillfredsställa samtliga elevers behov i undervisningen, där bollspel och bollekar utgör det största hindret att uppleva delaktighet på idrottslektionerna. I denna situation, menar Percy, framstår individuellt anpassade alternativ som den bästa rekommendationen.

Den andra studien inom skolan genomfördes av *Helena Sundström* och berörde datortekniska hjälpmedel för elever med synnedsättning. Helena har

via intervjuer och observationer studerat sju elever med syftet att belysa hur elever upplever att läsa och skriva och hur de använder datortekniska hjälpmedel. Det framkommer att eleverna har en positiv attityd till sina hjälpmedel och i viss mån kan delaktighet i klassen uppnås då de använder samma material och utför samma uppgifter som de andra eleverna i klassen. Svårigheter uppstår när dator eller hjälpmedel inte fungerar tillfredsställande, när anpassat läromedel eller Internetuppkoppling saknas eller när den tunga datorn måste bäras mellan olika lärosalar. Lärarna är i behov av mer kunskap om elevernas hjälpmedel och anpassat material samt tid för att förbereda lektioner och tid för eleven under lektionstid. Avslutningsvis konstaterar Helena att det behövs smidig samverkan mellan kommun, stat och landsting för att tillgodose alla behov. Samverkan blir härmed ett viktigt fält för fortsatt forskning.

I de här mindre studierna finns mycket intressant material och de ämnen som är valda är delvis innovativa och visar sammantaget på områden där habilitering och rehabilitering behöver utvecklas. Jag/vi vill härmed rekommendera att ta del av någon eller några av magisteruppsatserna. Kanske kan de läsas och ge inspiration till samtal i personalgruppen inför översyn och diskussioner i anslutning till verksamhetsutveckling.

Avslutningsvis ges några glimtar från studenternas erfarenheter av uppsatsarbetet: ”Jag tycker att det var otroligt spännande och givande med uppsatsarbetet. Det behövs mer forskning inom synrehabilitering och vi som studenter hade möjlighet att själva välja inriktning och ämne.” ”Väldigt lärorikt. Utvecklat mig språkmässigt. Kan idag bättre kritiskt granska en text. Självklart även fått en större kunskap i ämnet jag skrev om. Lärt mig skriva på ett mer akademiskt sätt.” ”Jag har fått en mycket mer ödmjuk syn på kunskap och dessutom en förändrad kunskapssyn.” ”Jag tycker att uppsatsarbetet dels har möjliggjort en fördjupad kunskapsinhämtning som gick att koppla till den egna verksamheten. Arbetet gjorde även att jag fick en bättre insyn i den egna verksamheten både vad gäller brister och fördelar. Förhoppningen är att resultatet ska kunna påverka alla syncentraler i Sverige mot ett ökat intresse för att arbeta evidensbaserat.”

Som kursledare vill jag understryka den stora betydelse genomförandet av ett examensarbete eller uppsats kan ha för den egna kunskapsutvecklingen. Förutom innehållet i den egna studien utvecklas också kunskap om ett vetenskapligt förhållningssätt, akademiskt skrivande och allmänt om forskningsmetodik, vilket är till stor nytta inte enbart för genomförandet av egna studier utan också för granskning av forskningsresultat. Den kunskap som utvecklas vid genomförandet av

Nordisk master i Vision Rehabilitation

Vi har den stora glädjen att meddela att ett planeringsanslag har tilldelats från Nordiska Ministerrådet för att utveckla ett nordiskt masterprogram inom synområdet. Samverkande partners är Högskolan i Buskerud Norge, Köpenhamns universitet Danmark och Göteborgs universitet Sverige, i samverkan med Kennedy Centret och Ibos Köpenhamn, samt Huseby resurscenter Oslo.

Under 2013 ska ett program utvecklas med tvärvetenskaplig grund främst utgående från oftalmologi, optometri och specialpedagogik. Programmet kommer att kunna sökas under våren 2014 med start höstterminen 2014.

Vi kommer att återkomma med information om hur arbetet fortskrider. Avsikten är att samla kompetensen inom synområdet i våra nordiska länder.

Rigmor Baraas
Högskolan i Buskerud,
Michael Larsen
Köpenhamns universitet
Inger Berndtsson
Göteborgs universitet

egna mindre forskningsstudier är alltså av stor betydelse för att utveckla yrkespraktiken.

Anette, Terese, Eva, Caroline,
Carina, Percy, Helena och
Inger Berndtsson
Universitetslektor i
specialpedagogik

Norsk grundlighet

Trötta, men mycket mer kloka, och inspirerade har vi blivit efter två dagars seminarium på Holmenkollen i Oslo. Där Provista Norge haft sina dagar med temat ”*Synfunksjoner og syntesting*”.

Vi är verkligen tacksamma över att ha fått möjlighet, genom stipendier via FFS, att ta oss till Oslo för dessa mycket bra dagar. Det har varit hög klass på föreläsare och bra ämnen. Namn som Per Fosse, Lea Hyvärinen och Gunvor Wilhelmsen är några av de namnkunniga föreläsare som medverkat. All den erfarenhet som dessa namnkunniga personer besitter har vi fått tagit del av. Det har dessutom inte gjort det sämre för trivseln att konferensen hölls på Holmenkollen, med dess underbara miljö. Utsikten över hela Oslo gjorde oss mållösa.

Rolf Lund från Provista öppnade seminariet med att hålla ett föredrag om syntester och synfunktioner. Han gick igenom några av de vanligaste testerna som avståndstester, närtester, kontrasttester mm och metodiken kring dessa.

Föreläsare **Ann-Britt Johansson** som är synpedagog och doktorand vid institutionen för neurovetenskap och fysiologi vid avdelningen för oftalmologi vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg. Hon har lång erfaren-

het vad gäller synfält. Hon menar att ett synfältstest är viktigt i synrehabiliteringssammanhang. Hon beskriver olika metoder och berättar vikten av att man låter det ta den tid patienten behöver, man måste vara medveten om att dessa tester ofta är mycket ansträngande för den som blir undersökt. Viktigt också att patienten har rätt korrektion och känner sig trygg med den som undersöker. Det krävs stor koncentration både för den som undersöker och den som blir undersökt. Ann-Britt slår också ett slag för Amsler Grid test då hon tycker att denna test är mycket enkel och får patienten att lättare förstå sitt synfält och hur det fungerar.

Att använda prismakorrektion vid centralt synfältsbortfall är något **Michele Jurille** tipsar och berättar om. Han representerar företaget FONDA och beskriver fördelarna med prisma korrektion kontra teleskopiska system. Några fördelar han tog upp:

- Vidare synfält
- Ökad kontrast
- Snyggare
- Bättre stereoskopiskt seende
- Större frihet

Doktorn och synpedagogen **Per Fosse** menar att nyckeln till rehabilitering är att ta reda på helheten. Syn är inte bara ”att se” utan man ska också förstå

vad man ser. Visus berättar inte allt. Många andra saker spelar in hur man ser/använder synen. Fosse anser att för att få en helhet behövs en ordentlig synutredning. Viktigt med individuell utprovning av lysrörsfärg och förstoring.

Gunvor Wilhelmsen poängterar att bristen av syntester på barn kan leda till läsproblem. Hon återkopplar lite till vad Per Fosse sagt om att vi har många synfunktioner som behöver tas hänsyn till. I hennes studie ingick 86 elever i olika åldrar och 35 % av dessa hade någon form av visuell problematik. Hon anser att optiker och synpedagoger skulle behövas ute i skolorna.

”Barnen gör allt de kan för att förstå oss vuxna” Ett av de viktiga budskapen **Lea Hyvärinen** inledde med. Hon poängterade vikten av att vara uppmärksam vid syntester av barn, så att resultatet inte ska missbedömas, då det är vanligt att barnen vill göra oss vuxna till lags. Hyvärinen går igenom syntester med barn. Hon har själv jobbat i många år som ögonläkare och har efter att blivit känd världen över satt standard för syntester och har själv utvecklat många olika syntester som nyttjas i många länder. Hon pratar med engagemang om barns synutveckling och dess betydelse och visade några filmfrekvenser om

barn och syn. Det var framförallt en frekvens som hon tyckte vi skulle ha med oss. Vi önskar vi kunde återge bilderna av vad vi såg med ord, när barnet som inte kunde ackommodera fick på sig ett par +4 glas. Babyleendet som blev resultatet av att barnet kunde se sin mor är obetalbart, Dr Lea kallar detta för socialt leende.

Sammanfattningsvis kan vi säga att de flesta föreläsarna tryckte på att det är viktigt med grundliga synundersökningar och observationer. Det är många delar att ta hänsyn till för att förstå hur vi ser och hur vi använder vår syn.
Tack!

Mia och Carina
Västervik

Från styrelsen:

Föreningen För Synrehabiliterings fortbildningsdagar 2013 kommer att hållas på Södra Berget i Sundsvall 17-18 april med temat

Verktyg och metoder för tillgänglighet

Förutom större föreläsningar planerar vi för en mängd parallell workshops och föreläsningssessioner i mindre grupper.

Vår förhoppning är att det ska stimulera till mer aktivt erfarenhetsutbyte och att vi på detta sätt kan erbjuda påfyllnad inom många olika delområden för olika professioner. Det finns fortfarande chans att anmäla intresse för att hålla i en workshop/föreläsningssession. Ta kontakt med anita.sjoberg@gotland.se

Vi är glada att gästföreläsare Prof. Dominique Archambault, Paris kommer och delger oss erfarenheter från tillgänglighetsarbete i "datavärlden" ur ett internationellt perspektiv

Ny patientförening

Den 31 mars 2012 bildades en ideell förening - LHON Eye Society. Det är den första stödföreningen i Sverige och en av de första i världen för personer som drabbats av Lebers Hereditära Optikus Neuropati (LHON) och deras anhöriga.

Idag, i oktober 2012, är de nästan 90 medlemmar i föreningen. Passa på att informera patienter

och andra du känner om den nya patientföreningen LHON Eye Society - se mer på www.lhon.se

Årets FFS:are?

Förra året fick Prof Sten Andréasson, Lund utmärkelsen "Årets FFS:are" för sitt arbete med personer som har RP. Det är nu dags att nominera personer för 2012 års pris!

Utmärkelsen går till en person/personer som på något sätt bidragit till utveckling inom synområdet som bör uppmärksammas. Styrelsen utser pristagarna bland de personer som medlemmarna nominerat.

Skicka ditt förslag med en kort motivering till kansli@ffss.se

Artiklar till Nya Synvärlden

välkomnas. Nu går det också att få tidningen i pdf-format via mail om man föredrar det. Meddela till cb@provistaab.se

Med hälsningar från Styrelsen

Sundsvall 17-18 april 2013

INBJUDAN SYNKONFERENS 2013

”Verktyg och metoder för tillgänglighet”

Nu får du möjligheten att få ta del av dina kollegors kunskaper och erfarenheter inom synområdet.

Förutom några gemensamma föreläsningar kommer det vara ett antal parallella presentationer. Vi hoppas att på detta sätt kunna erbjuda kunskap och erfarenhetsutbyte inom våra olika kunskapsområden.

Konferenskostnad

Inklusive lunch, middag, kaffe & logi, 1 natt i enkelrum

FFS medlem: 3 495:-

Ej medlem: 3 995:-

Extra hotellnatt: 1050:-

Information angående anmälan, fullständigt program och annan information kommer att läggas ut på www.ffss.se

Dags för en reklamkampanj!

Man hör ofta i olika sammanhang att det är ett generations-skifte på gång och det känns som att det stämmer även i vår värld – synvärlden. Det är inte självklart att de som börjar jobba med synrehabilitering idag vill ta över vårt arbetssätt och våra prioriteringar rakt av – snarare är det ett sundhetstecken att saker ifrågasätts. Man måste dock få kännedom om och kunskap kring vad som finns för att veta vad man väljer bort.

Jag var för en tid sedan på en sammankomst där jag fikade tillsammans med ett gäng unga synpedagoger – unga både till faktisk ålder och till år inom yrket. En kollega kommenterade en artikel jag skrivit i Nya Synvärlden och då kom frågan ”Nya Synvärlden, vad är det?” Jag förklarade att det är medlems-tidningen i FFS. Då kom nästa fråga – ”vad är FFS?” Jag gick igång med en lång utläggning om fördelarna med att vara med i FFS och hur viktigt jag tycker det är att vi inom vårt smala specialområde har ett forum för utveckling och erfarenhetsutbyte. Jag får väl erkänna att jag kände mig uråldrig när jag hörde mig själv säga att ”för trettio år sedan var det en självklarhet att alla som arbetade med synrehabilitering var med i FFS, som på den tiden betydde Föreningen för Synhjälpcentraler”. Jag

berättade om möjligheten till stipendier och utvecklingsbidrag och då ökade intresset något eftersom många har svårt att få åka på kurser och konferenser på grund av bristande ekonomiska resurser.

Det är inte unikt för vår förening att det är svårt att rekrytera medlemmar. Ideellt arbete lockar inte och föreningsengagemang har väl samma status som fast telefon och tidningsprenumeration bland 70- och 80-talisterna.

Om det inte finns någon på arbetsplatsen som berättar om föreningen så är det inte säkert att man får den informationen. Många hänger kvar i yrkesföreningar som rör grundutbildningen. Det finns ju stora, etablerade föreningar för arbetsterapeuter och optiker t.ex. men det utesluter inte att man kan vara med i FFS också. Det tvärfackliga ser jag som en stor fördel – vi lär oss av varandra.

Jag tycker det är viktigt att vi håller föreningen levande och att vi värvar nya medlemmar. Jag tycker att Nya Synvärlden är en informativ och bra tidning – även om jag skulle önska mera debatt i den. Min uppmaning till dig som läser detta är att vi som ser ett värde i att det finns en förening inom specialområdet ”syn” ska försöka värva minst

en ny medlem vardera under 2013!

Gun Olsson
SC-chef och synpedagog i Kalmar

Synpedagog

Kunnig inom ADL-området?
Intresserad av att arbeta på folkhögskola?
Hör i så fall av dig till
Hagabergs Folkhögskola,
Synkursen
08-550 910 50/51 eller direkt
till mig
0705-640 418
Jan Eidvall
Kursföreståndare

Gilla FFS på Facebook
www.facebook.com/foreningenffs

Kalendern

KALENDERN

2013

24 januari

Informationsdag om arbetsplatsanpassningar, Stockholm
www.polarprint.se

30 jan – 2 februari

BETT Show
Powering learning, London
www.bettshow.com

13 – 15 februari

3rd Universal Learning Design conference
Masaryk University in Brno,
www.uld-conference.org/en

12 - 14 februari

Visual Disability Technologies – Middle East, Conference
<http://www.sightme.net/en/Conference.php>

25 februari – 2 mars

28th Annual International Technology and Persons with Disabilities Conference
CSUN, San Diego
www.csun.edu/cod/conference/2013/openconf/overview.php

12 – 13 april

Tactile Graphics Conference
NFB, Jernigan Institute, Baltimore,
www.nfb.org/tactilegraphics-conference

17 – 18 april

FFS- fortbildningsdagar
“Verktyg och metoder för tillgänglighet”
www.ffss.se

19 – 23 april

European Academy of Optometry and Optics, Malaga
www.eaoo.info

24 – 26 april

Sight City
Frankfurt, Germany
www.sightcity.net

24 – 26 maj

Sight City 2013, Frankfurt
www.sightcity.net

30 – 31 maj

NNDR 2013 - Nordic Network on Disability Research, Åbo
www.nndr2013.fi/

10 – 11 juni

Nordisk konferens i Ekolokalisering
IBOS Hellerup Danmark
www.ibos.dk/

30 juni – 5 juli

8th ICEVI European Conference, Istanbul
www.icevieurope2013.com

13 – 15 september

European Low Vision Conference, Oxford

19 – 22 september

AAATE 2013 – Association for the Advancement of Assistive Technologies in Europe, Vila-moura, Algarve
www.aaate2013.eu

9 – 11 oktober

Closing the Gap, Minneapolis
www.closingthegap.com

10 – 12 oktober

European Academy of Childhood Disability, 25th Annual Meeting, Newcastle
www.eacd.org

2014

30 mars – 3 april

Vision 2014 – 11th International Conference on Low Vision, Melbourne
www.vision2014.org

9 – 11 juli

International Conference on Computers Helping People with Special Needs (ICCHP), Paris
www.icchp.org